

Viering 'De rijkdom van solidariteit'

Noël Cornillie

21 maart 2010

We denken dat het in de hel helemaal anders is dan in de hemel. Maar dat is niet zo! Zowel in de hemel als in de hel staan lange tafels met de lekkerste gerechten. Iedereen die klaar zit om ervan te eten heeft echter gestrekte armen die niet kunnen plooiën. In de hel probeert iedereen het eten naar binnen te werken, maar dat lukt natuurlijk niet met die armen. Het is één grote knoeiboel. In de hemel hebben de mensen ook gestrekte armen, maar hiermee reiken ze hun overbuur het voedsel aan, zodat ze allemaal kunnen eten.

Hel staat voor 'ikke, ikke en de rest kan stikken'. Hemel daarentegen staat voor solidariteit. Voor mij betekent solidariteit dan ook 'op de ander gericht zijn met een betere wereld als doel'.

Er gaan weinig weken voorbij zonder dat er op de een of andere manier om onze solidariteit gevraagd wordt. Door de enorme, wereldwijde ontplooiing van onze communicatiemedia zijn we nauwelijks een paar uur na de tsunami in Zuidoost-Azië of de fatale aardbeving in Haïti al op de hoogte van de ramp. We kunnen niet meer doen alsof we van niets weten. Dagelijks krijgen we beelden van armoede en onderdrukking te zien en de vraag naar solidariteit, zowel uit de wijde wereld als uit onze eigen leefwereld, wordt voortdurend op ons netvlies geprint.

De uitnodiging om je solidair te tonen klinkt soms verdacht commercieel. Wat vind ik in mijn postbus de laatste weken? Een brief met de vraag: "Mag de kleine Elisabeth blijven leven, mijnheer Cornillie? U maakt het verschil tussen leven en dood." Of een advertentie van een groothandel in sanitair materiaal: "Plaats een waterbesparende kraan en geef drinkwater aan een kind in een ontwikkelingsland."

In al die oproepen lijkt solidariteit slechts een klusje, maar met verstrekkende gevolgen en men laat niet na ons geweten aan te spreken. Natuurlijk willen we dat alle kinderen waar ook ter wereld drinkwater hebben en dat geen enkel kind door ziekte moet sterven, maar we kunnen niet op elke vraag ja zeggen en ons hart laten spreken. Daardoor verliest de oproep tot solidariteit veel kracht en wordt ze zoals vele ander dingen in ons dagelijks leven een gemeenplaats. We liggen er niet meer wakker van, we reageren met een schouderophalen en een gevoel van machteloosheid, we kunnen er toch niets aan doen.

Maar zo hoeft het niet!

In zijn boek 'Wie gaat er dan de wereld redden?' schrijft Rik Torfs: "Solidariteit hoeft wie solidair is niet ten gronde te richten, ook al is de ellende groot en de hoop op beterschap beperkt."

Dit is ook mijn uitgangspunt: ik beschouw solidariteit als een opbouwende waarde, een keuze die verbondenheid met anderen schept.

Ik zie twee belangrijke factoren in de ontwikkeling van mijn sociaal geweten: mijn opvoeding thuis en de beweging van mei 68 waarin ik als student volop terecht kwam.

- Mijn ouders waren overtuigde ACW-ers, sociaal gevormd door de kajottersbeweging van Cardijn. Samen met mijn twee broers groeide ik op in een open huis, maar met een eerder gesloten, rigide ethische code van 'de anderen eerst'. We vonden onze levensvreugde in het samenwerken met onze dorpsgenoten in gemeentelijke organisaties en jeugdbeweging en we leefden in de volle overtuiging dat dit een rechtgeaarde en juiste levenskeuze was.

- In oktober 67 begon ik mijn studies aan de KU Leuven en ik maakte er zeer actief de hervormingsbeweging – sommigen noemen het de studentenrevolte – van 68 mee. De vier jaar die daarop volgden, betekenden voor mij een diepe onderdompeling in allerlei acties, stakingen en protesten. Ik was helemaal bezield met het ideaal van de nieuwe wereld en ik

geloofde er rotsvast in dat die op komst was. We zagen gebeuren wat Boudewijn De Groot zong: "Er is gezegd, er komen andere tijden, er is gevochten voor een nieuw fatsoen."

Als ik daar nu op terugkijk, zie ik een aantal facetten die belangrijk waren voor mij.

- Ik voelde mij opgenomen in een groter geheel, een beweging vol hoop en vertrouwen dat we de nieuwe wereld aan het maken waren. Voortdurend werkten we samen in groepen, comités, raden. We waren geen verzameling van individualistische idealisten.

- Ik liet mij inspireren en voeden door gezaghebbende stemmen die ons verlangen naar het nieuwe filosofisch onderbouwden. Pater Gust Snijkers inspireerde ons met zijn beeld van onze westerse consumptiewereld als een tredmolen, je springt erin en je kan niet anders dan willoos meelopen in de draaiende ton. We hoorden de Amerikaanse socioloog Marcuse spreken over de eendimensionale mens, de mens die opgevoed en opgeleid wordt om kritiekloos nuttig te zijn in het economisch raderwerk. Ook op kerkelijk vlak roerde er veel: het Tweede Vaticaans Concilie had bij mij enorme verwachtingen gewekt: de kerk zou qua structuur en geloofsbeleving democratisch worden. De Leuvense universitaire parochie was al een voorloper. Iedere week keek ik uit naar de viering met Seppe Yperman in de Begijnhofkerk. Ik was geboeid door de band tussen geloof en maatschappelijk engagement.

- Ik deelde de verontwaardiging over de structuren van uitbuiting in de derde wereld, over het onderdrukken van de vrijheid in de Vietnamoorlog en de Russische inval in Tsjecho-Slowakije.

Van 1971 tot 2008 heb ik les gegeven en dat is mijn hoofdengagement geweest, waarin ik mij met hart en ziel gegeven en uitgeleefd heb. Daarnaast was ik actief in de arbeidersbeweging en in basisgroepen (geïnspireerd door het werk van de West-Vlaamse priesters Piet Declerck en Roger Ponsele met basisgroepen in El Salvador). In 1980 ben ik naar India geweest in het kader van de allereerste inleefreis die Broederlijk Delen organiseerde. Die ervaring heeft mij toen hevig dooreengeschud, maar ze is nadien de basis geworden van mijn engagement in derdewereldacties zoals Wereldwinkel, Wereldsolidariteit, 11.11.11 en vooral Broederlijk Delen, waarbij ik vele jaren op alle niveaus (nationaal en diocesaan in de schoolanimatie, dekanaal als voorzitter van de werkgroep, parochiaal en op school) betrokken ben geweest.

Het stemt me gelukkig dat ik na die bijna 40 jaar, met onvermijdelijk perioden van vallen en opstaan, positief ben kunnen blijven, dat ik niet fatalistisch of erger nog cynisch geworden ben. Vandaag voel ik me door die inzet met al die genademomenten, een rijker mens. Wat heeft me deugd gedaan?

1. Solidariteit werpt een dam op tegen individualisme. Ik ben een groepsmens en ik ervaar een intense vreugde in het samen doen. Ik kan nu nog vele geluksamomenten voor de geest brengen: de vreugde als jonge KSA-leider als het goed ging in de groep; de vriendschap binnen de groep van de Germaanse waarmee we vaak op weekend naar het huis van de universitaire parochie in Anseremme trokken; de genade voor onze dekanale groep Broederlijk Delen toen we Dom Helder Camara in Gistel op bezoek hadden; de zorg voor mekaar in de basisgroep waarmee we wekelijks samenkwamen.

Vera en ik hebben onze drie kinderen in die sfeer kunnen laten opgroeien, wat wij als een weldaad beschouwen. Een sprekend voorbeeld: op 24 maart 1980 (straks 30 jaar geleden) werd mgr. Romero in El Salvador vermoord. Die morgen kwam onze oudste zoon Bert, die toen nog geen vijf jaar was, ons wakken en riep: "Vake, vake ze hebben Romero vermoord!"

2. Om solidair te kunnen blijven moet ik voortdurend kritisch staan tegenover het beeld van de werkelijkheid dat mij voorgeschoteld wordt. "The medium is the message," zei een Amerikaanse professor. De media maken de boodschap en ik word vlug slachtoffer van een beeldvorming die heel vaak alleen aanzet tot fatalisme en machteloosheid.

Na de recente aardbeving in Haïti zei de Franse ambassadeur op een bepaald moment: “Moeten we blijven tolereren dat de media berichten dat het land op de rand van de opstand staat? Moeten ze niet veeleer spreken over een bevolking die erg moedig is?”

De huidige Broederlijk Delen-campagne leert ons Samuel, een Indiaanse boer uit de Andes, kennen.

Het contact met de vele Samuels uit de derde wereld, die ik ter gelegenheid van zovele campagnes heb mogen ontmoeten, is voor mij telkens weer een rijkdom geweest die mij moed gaf om verder te doen. Wij hebben meer van hen te leren dan zij van ons te krijgen. Misschien is dat een boutade, maar het is mijn overtuiging. “Getuigen zijn zelden helden, echte helden getuigen zelden,” zingt Herman Van Veen. Ik wil achter het beeld van al die miserie de talloze anonieme helden, die zich dagelijks vaak met risico voor hun eigen leven inzetten, leren kennen en hun verhaal beluisteren.

Paul Bouchaert, een leperse collegegenoot van mij, schrijft na 39 jaar als Scheutist in Haïti: “De manier waarop men in Haïti omgaat met ziekte en dood, met de overledenen, de onderlinge relaties, de familiebanden, de houding tegenover God, natuur, werk, tijd, conflicten en zo meer is eigen aan hun cultuur. Daar moet je als vreemdeling eerst en vooral heel eerbiedig en respectvol leren tegenover staan. Je moet leren stil zijn, zwijgen, om van daaruit stilaan hier en daar wat proberen te begrijpen en zo naar een dialoog toe te groeien waar iedereen verrijkt kan uitkomen. Dank, Haïti, dat je mij die kans gegeven hebt.”

Naast het verhaal van de anonieme kleine mens is voor mij ook de stem van moedige leiders heel inspirerend geweest. In de West-Vlaamse basisgroepen was de band met El Salvador en dus ook met mgr. Romero voortdurend aanwezig. Ongeveer een maand voor zijn dood, was hij nog te gast bij de basisgroepen in Brugge. Zijn woorden riepen mij telkens weer op om de vlam van solidariteit in mij, die vaak ook op waakvlam stond, weer aan te wakkeren. Romero's verhaal is een bekeringsverhaal. Aanvankelijk was hij een brave, vrome, gezagsgetrouwe priester. Maar door zich te durven confronteren met het lijden van zijn volk tijdens de burgeroorlog is hij de stem van de armen en verdrukten geworden. In zijn laatste toespraak die ik in februari 1980 in Leuven hoorde, zei Romero: “Mij kunnen ze doden, maar niet de stem van de gerechtigheid.” En: “De glorie van God is de arme die leeft.”

Solidariteit groeit waar we het verhaal van mensen beluisteren. Dat is voor mij ooit door een voorval heel duidelijk geworden. Ik was door het Davidsfonds gevraagd om in een reeks over ‘Onze wereld’ een avond rond de Noord-Zuid-verhouding te brengen. Met een karrenvracht van cijfers en statistieken uit officiële documenten toonde ik aan dat door onze economische structuren het Zuiden gedoemd is om de mindere te blijven. Een aantal keer kreeg ik na mijn uiteenzetting fatalistische opmerkingen in de zin van: “Als de wereld zo in elkaar zit, wat kunnen wij als enkeling daartegen doen? Het is een druppel op een hete plaat.”

Het bleek dat al die cijfers dus niet het bedoelde effect hadden. Het verhaal van kleine mensen is daarentegen wél werkzaam. Ik geloof erin dat de getuigenissen van mensen op het terrein in de duizenden projecten en al het basiswerk druppels zijn op een steen. En als er vaak en lang genoeg druppels vallen, zal er ooit een gaatje in de steen zijn. Zo'n druppel kan wat!

3. “Verbeter de wereld, begin met jezelf!” Lange tijd heb ik die spreuk niet kunnen verdragen. Ik vond het de conservatieve verdediging van mensen die onze vernieuwingsdrang scheef bekeken of wilden boycotten.

Nochtans, toen Vera en ik in de leidingsploeg van Sein zaten (de +16-werking van VKSJ, die vooral maatschappijbetrokken wilde werken), spraken we al van ‘de twee benen van Sein’: het maatschappelijke en het persoonlijke. Die twee tendensen waren voortdurend in de ploeg

aanwezig. Later in de basisgroepen spraken we van 'strijd en inkeer'. Er was actie en er waren momenten van bezinning en vieren.

Meer en meer zag ik in dat het niet 'of... of...' is (of de wereld of jezelf) maar 'en... en...'. PRH (een school voor vorming rond persoonlijkheid en relaties) is voor mij heel belangrijk geweest om mijn twee benen te leren kennen en om op mijn benen te blijven staan!

Ik kan radicaal zijn in woord en daad, maar in wezen ben ik mild en relativerend. Ik kan mij overgeven aan een analyse vol koude cijfers, maar ik beseft dat de warmte van mensen mij rechthoudt. Ik kan mij blindstaren op een wereld die recht naar de verdoemenis lijkt te gaan, maar het beseft dat het goede op dit eigenste moment ook overal aan het gebeuren is, stemt mij hoopvol.

4. Voor mij is solidariteit gebaseerd op mijn godsvisie. Een van mijn Leuvense professoren, Herman Servotte, heeft die mee gevormd. Ooit zei hij: "Je kunt beter je hele cursus goed blokken in plaats van oppervlakkig om vervolgens aan God te vragen dat hij je zou helpen." God aan de telefoon van Teleonthaal, nee... Ik kan God moeilijk zien als de almachtige die alles dirigeert. Voor mij is God de naam, de metafoor voor de voltooiing, voor het volmaakte: de volmaakte gerechtigheid, zorg en medelijden, solidariteit en hoop, vrede...

Als mens krijgen wij de vrijheid om dit principe van de volmaaktheid op aarde verder uit te werken. In de mate dat wij dit project in ons leven realiseren zijn we als mens een beetje goddelijk. Jezus was tijdens zijn leven op aarde al de goddelijke mens. God heeft geen andere handen dan de mijne. Voor mij is dit een godsbeeld dat niet vrijblijvend is: we zijn beperkte mensen met een goddelijke opdracht.